

דוח הביקורת השנתי 61א, המונח על שולחן הכנסת, מכיל דוחות ביקורת על גופים ועל ארגונים שבמערכת הביטחון. עם זאת, הביקורת חצתה בחלק מן הנושאים את גבולות מערכת הביטחון ובחנה בהרחבה מעורבות ופעילות של משרדי ממשלה וגופים סטטוטוריים "אזרחיים". הביקורת מתמקדת בבדיקות זמן אמת, במעקב אחר תיקון ליקויים, בבחינת נושאים הקשורים למוכנות ולכוננות של צה"ל ומערכת הביטחון ובטיפול במשאב האנושי. בדוחות הביקורת ניתן השנה דגש לתכנון, לניהול ולבקרה על פרויקטים גדולים; לניהול ולבקרה על משקים גדולים; ולפעילות הביטחון השוטף בגזרות מסוימות. לשם שמירה על ביטחון המדינה ועל יחסי החוץ שלה, החליטה הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת להטיל חיסיון מלא על שניים מדוחות הביקורת שעסקו בנושאים מסוימים, על פי הסמכות המוקנית לה בסעיף 17(א) בחוק מבקר המדינה. עוד הטילה הוועדה חיסיון על קטעים ועל נתונים מסוימים בחלק מן הדוחות האחרים.

החלק הראשון של הדוח מוקדש לשלושה דוחות העוסקים בפעילות משרד הביטחון. מצאתי לנכון להסב את תשומת הלב לשניים מהדוחות. האחד, עוסק בהתקנת יחידות צה"ל - יחידות אמ"ן ואגף התקשוב - לנגב, שהינה מהלך לאומי חשוב ביותר כחלק מהתכנית הלאומית האסטרטגית לפיתוח הנגב. מדובר בפרויקט מהגדולים ומהמורכבים ביותר של המדינה בכלל ושל מערכת הביטחון בפרט. מדוח זה עולה, כי, הגם שאין עוררין על חשיבותו הלאומית של הפרויקט אשר מחייב ריכוז מאמצים לביצועו, הרי שהגורמים הבכירים במערכת הביטחון, במשרד האוצר ובמשרד ראש הממשלה, לא פעלו די להסרת החסמים לקידומו. עקב כך, במשך ארבע שנים וחצי טרם יושבה המחלוקת העקרונית בין משרד האוצר למערכת הביטחון בנוגע למקורות המימון של הפרויקט ולא סוכמה מסגרתו התקציבית. הדבר מעכב את ביצוע הפרויקט ואינו מאפשר לעמוד בלוחות הזמנים שנקבעו, מעלה סימני שאלה רבים לגבי המהלך כולו ואף מעמיד בספק את עצם ביצועו, ועל ידי כך עלול להביא לאובדן התועלות הלאומיות המצופות ממנו הן בהעצמת היכולות המבצעיות של צה"ל והן בהיבטים אזרחיים הנוגעים לצמיחה כלכלית ולשינוי חברתי בנגב. נוכח חשיבות הפרויקט וערכו הלאומי נדרשת מעורבותם האישית של שר הביטחון ושר האוצר, ואף של ראש הממשלה, במידת הצורך, בקידומו ובגיבוש פתרון דחוף למחלוקת בנוגע לאופן מימונו.

בדוח השני, מודגשת הביקורת על השימוש של צה"ל בקרקעות המדינה. צה"ל מחזיק במישרין ובעקיפין בשטח גדול מאוד מכלל הקרקעות של מדינת ישראל; נוסף על הערך הכספי העצום הגלום בקרקעות אלה, מדובר במשאב לאומי שניהולו בתבונה, ביעילות, בחיסכון ותוך קידום של יעדים לאומיים מוצהרים, יש בהם אינטרס ציבורי מובהק. הממצאים מצביעים על ליקויים של צה"ל הן בניהול היעיל של משאב זה, הן בתבונה שבהחזקת חלקו ובשימוש בו, והן בבקרה שמקיימים גורמים אזרחיים - משרד הביטחון, מינהל מקרקעי ישראל, משרד הפנים ואחרים - על השימוש והניהול של המשאב הלאומי העצום והיקר הזה.

החלק השני של הדוח עוסק בפעילות צה"ל, ומתמקד במגוון רחב של נושאים. שני דוחות באותו חלק עוסקים האחד בפעילות הביטחון השוטף בגבול ישראל-ירדן בגזרת פיקוד המרכז, והשני בפעילות המעבריים בין ישראל לבין אזור יהודה ושומרון. נושאים אלו נבדקו במסגרת תשומת הלב לכוננות ולמוכנות בעת רגיעה. הממצאים מצביעים על

ליקויים מערכתיים משמעותיים המתמשכים זה זמן רב בתחום תפעול המעבריים, ליקויים שעלו גם בדוחות קודמים של מבקר המדינה, ועל הצורך בפעולה נמרצת ומתואמת בין גורמי הביטחון השונים המופקדים על פעילות זו, על מנת להגביר את הביטחון המוענק לאזרחי ישראל ולתושבי אזור יהודה ושומרון ולתרום למרקם החיים שלהם. הדוח על פעילות הביטחון השוטף מצביע על ליקויים בפעילות בגזרה האמורה, בין השאר, על ליקויים ברמת ההכשרה של חיילים המבצעים פעילות בגזרה ובתיאום בין הכוחות הפועלים בגזרה ובין גופים אחרים בצה"ל, ועל אי-קיומם של נהלים ופקודות מסוימים.

החלק השלישי כולל את חלקו הגלוי של דוח העוסק ביחידת הלוגיסטיקה של המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים. כידוע, משרדי עורך ביקורות באופן סדור ורצוף בגופי קהילת המודיעין וגופים חסויים אחרים. ככלל, דוחות הביקורת על גופים אלו אינם מתפרסמים לציבור בשל מגבלות שמירת הסודיות של פעילות גופים אלה, על פי סעיף 17 ג' בחוק מבקר המדינה. בדוח זה מתפרסמים לראשונה ממצאים מדוח ביקורת על פעילות הלוגיסטיקה במוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים ("המוסד"). הדוח חושף ליקויים משמעותיים ביותר בתכנון הבנייה; באי-קיום חובת המכרזים; באי-הקפדה על ביצוע תכנית-אב לבניין ושינויים בה, המביאים לגידול ניכר בעלויות הבנייה; ופעילות החורגת מהמינהל התקין. נוכח הממצאים, על ראש המוסד והשר הממונה לבדוק את הסיבות שהביאו לליקויים, לדאוג לתיקונם ולהפיק לקחים למניעתם בעתיד.

דוח 61א עוסק, כאמור, בנושאים רבים ומגוונים שיש להם השפעה רבה על ביטחון מדינת ישראל. מלאכת הביקורת נעשתה באופן מקצועי וענייני וללא משוא פנים, והיא מעלה תרומה נכבדה להגברת היעילות, החיסכון וטוהר המידות בגופים המבוקרים ולשמירה על כללי המינהל התקין. חובתם של הגופים המבוקרים היא לפעול בדרך מהירה ויעילה לתיקון הליקויים שנמצאו. מדיניות מבקר המדינה היא לעקוב אחר תיקון הליקויים ולוודא את ביצוע התיקונים הנדרשים, וכך ימשיך המשרד, וביתר שאת, לנהוג גם בעתיד.

מיכה לינדנשטראוס, שופט (בדימ')
מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, אדר ב' התשע"א
מרס 2011